

Aandachtspunten in de seksuele voorlichting aan nieuwkomers + checklist

Asielzoekers en statushouders zijn soms opgevoed met andere waarden en normen, hebben mogelijk gebrekkige of onjuiste kennis over het lichaam, seksualiteit, voortplanting, meisjesbesnijdenis, zwangerschap, anticonceptie en soa of missen bepaalde kennis en tools om seksueel gezonde keuzen te maken. Praten over seksualiteit is niet altijd vanzelfsprekend en zeker niet in gemengde groepen. Nieuwkomers lopen daarnaast meer seksuele risico's.

Wat betekent dit voor de rol van voorlichter en wat vraagt dit van professionals? Hoe krijg je bijvoorbeeld zicht op wat er bij nieuwkomers speelt, hoe sluit je in de voorlichting zo goed mogelijk aan bij hun leefwereld en behoeften en hoe houd je rekening met cultuurgevoelige onderwerpen? Hieronder een aantal tips voor professionals.

Cultuursensitief werken:

Tips voor professionals

- Wees je bewust van de eigen normen en waarden, de eigen aannames en gevoelige thema's bij de ander.
- Wees je bewust van eigen communicatie- en sociale codes en die van de ander. Zowel non-verbaal als verbaal.
- Heb begrip voor de sociaal culturele context waarin profijtgroepen zijn opgevoed en opgegroeid.
- Bekritiseer hun sociaal culturele context (waarden en normen) niet, blijf geïnteresseerd.
- Houd er rekening mee dat praten over seksualiteit niet voor iedereen vanzelfsprekend is. Breek het ijs zo mogelijk met een eigen voorbeeld.
- Kies voor een veilige opbouw qua thema's en onderwerpen.
- Houd er rekening mee dat afbeeldingen voor nieuwkomers soms schokkend kunnen zijn of een andere betekenis kunnen hebben.
- Kies in eerste instantie voor sekse-homogene groepen en scheiding van gehuwde en ongehuwde deelnemers en besteed veel aandacht aan het creëren van randvoorwaarden voor een veilige gespreksomgeving.
- Bied de informatie en afbeeldingen gedoseerd aan en stel niet te hoge doelen. Sluit aan bij het kennisniveau, de levensfase, de leefstijl en behoeften en wensen van degene(n) die u voor u hebt
- Zet in op uitwisselen van informatie en probeer vooral bruggen te slaan tussen land van herkomst en Nederland.
- Bied ruimte voor dialoog en discussie, gebruik zo mogelijk participatieve thema's en bied gelegenheid om vragen te stellen. Voorkom eenrichtingsverkeer.
- Wees alert op bepaalde mispercepties of aannames over de Nederlandse samenleving en hardnekkige mythen of denkbeelden over seksuele thema's en man-vrouwverhoudingen.
- Zet liefst bij voorlichting aan vrouwengroepen een vrouwelijke professional in en bij mannengroepen een mannelijke professional, wissel beide af als hiervoor een voldoende veilige sfeer is.
- Zet indien mogelijk tolken en/of opgeleide sleutelpersonen in.

Specifieke aandachtspunten bij seksuele voorlichting aan nieuwkomers

In bijeenkomsten met nieuwkomers kan het zijn dat het thema seksualiteit en het praten daarover lang niet voor iedereen vanzelfsprekend is en gewoon. Culturele of religieuze redenen kunnen daaraan ten grondslag liggen.

- Draag zorg voor veilige thema's en maak het niet te persoonlijk.
- Licht toe waarom het belangrijk is om over seksualiteit te spreken en waarom seksuele voorlichting van belang is. Bijvoorbeeld:
  - Het stimuleren van een goede gezondheid.
  - Makkelijker kunnen aansluiten bij de Nederlandse samenleving.
  - Beter begrijpen van (seksuele) omgangsvormen, waarden en normen.
  - Problemen of klachten kunnen voorkomen (soa, ongewenste zwangerschap, seksueel geweld, etc.).
  - Bijdragen aan prettige en veilige seksuele contacten die gelijkwaardig en gewenst zijn.
  - Weten waar je in Nederland bepaalde hulp of informatie kunt vinden.

Groepssamenstelling en maatwerk leveren

Er zijn grote verschillen tussen nieuwkomers als we denken aan herkomstland, opleidingsachtergrond, stad of platteland, religie, sekse, kennis en ervaring. Ook binnen een groep uit één land of van één bepaalde cultuur kunnen er verschillen zijn in opvattingen en kennis. Om in de seksuele voorlichting goed aan te sluiten bij de ervaring, kenmerken en niveau van de deelnemers, kan het gebruik van een checklist behulpzaam zijn. Check deze punten zo mogelijk voorafgaand aan de bijeenkomst bij de deelnemers, een eventuele opdrachtgever, bij de sleutelpersonen of bij de tolk. De voorlichter kan op basis hiervan bepalen wat wel of niet aan bod kan komen en welke groepssamenstelling de voorkeur verdient.

Praten over seksualiteit

Houd er rekening mee dat het voor jongeren ongemakkelijk of ongepast kan zijn om over seksualiteit te praten met wat oudere mensen of mensen die getrouwd zijn. Het kan andersom ook voor ouderen onaangenaam zijn om over onderwerpen rond seksualiteit te praten met jongeren. Bijvoorbeeld omdat er vanuit wordt gegaan dat jongeren daar nog niet aan toe zijn of zich daar niet mee bezig horen te houden.

Ook kan het in een samengestelde groep met gehuwden en ongehuwden beschamend zijn om over seksualiteit te (moeten) praten. Opvattingen, gedragingen, verwachtingen of belangen over en weer kunnen hierbij een rol spelen. Denk bijvoorbeeld aan opvattingen en gedrag rondom seks voor het huwelijk, vruchtbaarheid en anticonceptie of rollen van mannen en vrouwen.

Start niet direct met het onderwerp seksualiteit maar begin met een neutraler thema zoals bijvoorbeeld gezondheid of relaties. Praat niet te direct over seksualiteit of leg tenminste uit waarom praten over dit thema belangrijk is. Ook voor Nederlanders is het lang niet vanzelfsprekend geweest om over onderwerpen als seksualiteit te praten. In sommige groepen is dit nog steeds taboe.

Het kan helpen om in de bijeenkomsten uitleg te geven over de seksuele rechten van mannen en vrouwen, onder andere:

- Het recht op informatie over seksualiteit.
- Het recht op vrije partnerkeuze zonder huwelijksdwang of uithuwelijking.
- Het recht te kiezen of je wel of niet kinderen wilt, wanneer en hoeveel.

Daarnaast zijn alle vormen van dwang of geweld op het gebied van seksualiteit verboden en strafbaar. Dit geldt ook binnen het huwelijk.

Gender-opvattingen en man-vrouwverhoudingen

Onder nieuwkomers leven soms diepgewortelde opvattingen over man-vrouwrollen. In bepaalde culturen hebben mannen een dominante positie en zijn vrouwen meer ondergeschikt. Ook bij relatievorming, seksuele activiteit en gezinsplanning kunnen ongelijke man-vrouwverhoudingen naar voren komen. Wissel ook hier zo nodig informatie over uit. Wat hebben mannen en vrouwen hierover van thuis mee gekregen en wat zien ze nu hiervan terug in Nederland? Benoem ook de rechten van mannen en vrouwen in Europa en het belang van gelijkwaardigheid in man-vrouwrelaties. Het is een illusie dat je diepgewortelde opvattingen, waarden en normen in één of meer voorlichtingsbijeenkomsten kunt veranderen. Wel is het mogelijk aan de hand van verschillende opvattingen meerdere perspectieven te laten zien en duidelijk te maken dat hierin verschillende keuzen denkbaar zijn.

Inzet van tolk of sleutelpersonen

Er kunnen in groepen grote verschillen zijn in kennis over gezondheid, de anatomie en de werking van het lichaam, preventie van soa en zwangerschap. Ook kunnen taal en cultuur (<https://www.seksindepraktijk.nl/seksualiteit-bespreken/cultuursensitief-werken>) een belangrijke barrière vormen om gevoelige onderwerpen te bespreken. Zet eventueel een tolk in of kijk of er sleutelpersonen zijn die een rol kunnen spelen in de voorlichting met nieuwkomers. Sommige sleutelpersonen (<https://www.pharos.nl/sleutelpersonen/>) hebben hierin al wat meer bagage dan anderen. Ga vooraf goed te rade bij collega's. Bespreek de bijeenkomst vooraf goed door.

Achtergrondinformatie

Zie voor meer informatie (onderzoek, cijfers, signalen en factsheets):

- [Rutgers.nl/wat-wij-doen/programmas-en-projecten/seksuele-gezondheid-vluchtelingen](https://www.rutgers.nl/wat-wij-doen/programmas-en-projecten/seksuele-gezondheid-vluchtelingen)
- <https://www.pharos.nl/kennisbank/handreiking-preventie-en-zorg-seksuele-gezondheid-statushouders-wat-kan-uw-gemeente-doen/>

Checklist bij inrichting van seksuele voorlichting aan nieuwkomers

Bij de keuze van de thema's en inrichting van de bijeenkomsten is het van belang rekening te houden met een aantal factoren zoals opleiding, kennisniveau, taalniveau, etc. Hieronder een checklist als hulpmiddel. Een voorlichter kan dit vooraf peilen onder de doelgroep of via een locatie manager opvragen.

Kenmerken van de (potentiële) deelnemers:

1. Opleidingsniveau, aantal jaren school gevolgd
  - Over het algemeen laag → *Focus in de bijeenkomsten op de minimale doelen en werkvormen, sommige werkvormen zullen mogelijk meer tijd kosten.*
  - Over het algemeen gemiddeld/hoog.
2. Kennis over anatomie of andere onderwerpen
  - Nauwelijks tot geen kennis → *Overweeg om te starten met de bijeenkomst 'seksuele ontwikkeling' of relaties of laat deelnemers zelf eerst informatie bekijken op www.zanzu.nl.*
  - Voldoende basiskennis.
3. Nederlandse taalvaardigheid
  - Geen beheersing van de Nederlandse taal → *Zorg voor een goede tolk en bespreek vooraf de bijeenkomst met hem of haar door. Sla werkbladen met veel tekst over en behandel deze plenair of zet een daartoe opgeleide sleutelpersoon in uit dezelfde herkomstgroep.*
  - Nauwelijks beheersing van de Nederlandse taal → *Zorg voor een goede tolk en bespreek vooraf de bijeenkomst met hem of haar door. Sla werkbladen met veel tekst over en behandel deze plenair.*
  - Voldoende tot goede beheersing van de Nederlandse taal.
4. Verdeling mannen en vrouwen
  - Alleen maar mannen of alleen maar vrouwen.
  - Zowel mannen als vrouwen → *Bekijk per bijeenkomst of het handig is om de mannen en vrouwen te scheiden. Dit kan ook aan de groep zelf worden gevraagd. In een gemengde groep kan het voor mannen of vrouwen te onveilig zijn om over seksualiteit te praten.*
5. Genderopvattingen en man-vrouw verhoudingen
  - Er zijn conservatieve opvattingen over de taken en rollen van mannen en vrouwen → *Zorg dat er voldoende aandacht is voor de rechten van mannen en vrouwen op het gebied van seksualiteit en benoem belang van gelijkwaardige relaties in de Nederlandse samenleving.*
  - Er zijn progressieve opvattingen over de taken en rollen van mannen en vrouwen.
6. Verschillen in leeftijd
  - Iedereen heeft ongeveer dezelfde leeftijd.
  - Er zit maximaal 5 jaar verschil in de leeftijd tussen deelnemers.
  - Er zit minimaal 5 jaar verschil in leeftijd tussen de deelnemers → *Overweeg of het beter is voor het groepsproces om jongeren en ouderen apart de bijeenkomsten te laten volgen.*
7. Relatiestatus
  - De meeste deelnemers zijn gehuwd → *Sommige thema's als o.a. geboorteregeling krijgen een andere invulling voor mensen die gehuwd dan niet gehuwd zijn.*
  - De meeste deelnemers zijn niet gehuwd.

